روزنامه تازه‌های اقتصاد
سه‌شنبه ۲۳ تیر ۱۴۰۵ شماره ۷۴

دولت تعهد ۲۳۰۰ همتی را چگونه انجام می‌دهد؟
(صفحه ۲)

پلاک مناطق آزاد به خیابان‌های تهران می‌آید؟
(صفحه ۳)

اعمال دوباره محاصره دریایی در خلیج فارس

چشم بازارها به هرمز

دولت آمریکا با اعلام اجرای مجدد محاصره دریایی کشتی‌های مرتبط با ایران و تشدید حضور نظامی خود در خلیج فارس، یکی از مهم‌ترین مسیرهای انتقال انرژی جهان را وارد مرحله تازه‌ای از تنش کرده است. همزمان گزارش‌هایی از حملات متقابل، کاهش تردد نفتکش‌ها و افزایش قیمت جهانی نفت منتشر شده؛ تحولاتی که نه‌تنها بازارهای جهانی، بلکه بازار ارز، طلا و بورس ایران را نیز تحت تأثیر قرار داده است.

تنش تازه از جایی آغاز شد که دونالد ترامپ از اجرای دوباره محاصره دریایی کشتی‌های مرتبط با ایران خبر داد و همزمان از اخذ عوارض امنیتی برای عبور کشتی‌ها از تنگه هرمز سخن گفت؛ اقدامی که با واکنش تند تهران مواجه شد و مقامات ایرانی آن را مغایر حقوق بین‌الملل و تهدیدی علیه امنیت منطقه دانستند. در ساعات بعد نیز حملات متقابل میان دو طرف شدت گرفت و گزارش‌هایی از هدف قرار گرفتن شناورها و کاهش محسوس تردد دریایی در هرمز منتشر شد.

یادداشت روز

گره نقدینگی کجاست؟

سهراب دل‌انگیزان
اقتصاددان و عضو هیات علمی دانشگاه رازی کرمانشاه

بحث بی‌انضباطی پولی و رشد نقدینگی در اقتصاد ایران را نمی‌توان صرفاً با تمرکز بر عملکرد بانک‌ها یا بانک مرکزی تحلیل کرد. برای فهم دقیق این مسئله، ابتدا باید میان دو نوع خلق پول تمایز قائل شد؛ تمایزی که در بسیاری از تحلیل‌های عمومی کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد.

نخست، خلق پولی است که مستقیماً توسط بانک مرکزی انجام می‌شود؛ همان پول پرقدرتی که از طریق تغییرات ترازنامه بانک مرکزی ایجاد شده و سپس از مسیر دولت یا شبکه بانکی وارد اقتصاد می‌شود. دوم، خلق پولی است که توسط بانک‌های تجاری و از طریق اعطای اعتبار صورت می‌گیرد؛ فرآیندی که در نظام بانکداری مدرن سهم بسیار مهمی در افزایش نقدینگی دارد.

در الگوی سنتی بانکداری، بانک‌ها ابتدا منابع جذب می‌کردند و سپس بر مبنای آن منابع اقدام به اعطای تسهیلات می‌کردند؛ اما در نظام بانکداری جدید، این رابطه تا حدی معکوس شده است؛ بانک‌ها ابتدا اعتبار ایجاد می‌کنند و سپس منابع مالی ناشی از آن اعتبار به شبکه بانکی بازمی‌گردد. به همین دلیل بخش قابل توجهی از نقدینگی موجود در اقتصادهای امروزی، محصول خلق اعتبار توسط بانک‌های تجاری است.

براین اساس، هرگونه بحث درباره بی‌انضباطی پولی باید از دو مسیر مورد بررسی قرار گیرد؛ نخست بی‌انضباطی در حوزه پول پرقدرت و عملکرد بانک مرکزی و دوم بی‌انضباطی در حوزه خلق اعتبار و عملکرد بانک‌های تجاری.

ادامه مطلب را در لینک بخوانید

واردات گسترده کالاهای اساسی، کشور را با کمبود انبار مواجه کرد

فراخوان ارسال مقاله به سی‌وششمین همایش بانکداری اسلامی

ارزش بازار استیبل‌کوین‌ها ۱۰ میلیارد دلار سقوط کرد

مهلت رفع تعهد ارزی سال ۱۴۰۴ تا پایان آذر ۱۴۰۵ تمدید شد

جدول ۱۴ بودجه زیر سایه جنگ

دولت تعهد ۲۳۰۰ همتی را چگونه انجام می‌دهد؟

با تشکیل سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها در سال ۱۳۸۹، حمایت از اقشار آسیب‌پذیر به طور ویژه در دستور کار دولت قرار گرفت تا از این محل بتواند یارانه‌های پنهان انرژی را حذف کند. در ابتدا کار چندان دشوار نبود. بخش قابل ملاحظه‌ای از کمک‌های مالی دولت از محل منابع افزایش قیمت حامل‌های انرژی تامین می‌شد، اما رفته رفته با تثبیت قیمت حامل‌ها و رشد سالانه کمک‌های حمایتی، کار برای دولت دشوار شد.

امسال، اما سالی سخت‌تر خواهد بود. جدول شماره ۱۴ که منابع هدفمندسازی یارانه‌ها را لیست کرده، تحت تاثیر جنگ با افت شدید درآمد مواجه خواهد شد در حالی که در طرف مقابل یعنی بخش مصرف، نیازها هر روز بیشتر می‌شود. مصارفی که نمایندگان مجلس در جریان تصویب بودجه آن را دو برابر هم کرده بودند.

دولت در لایحه پیشنهادی خود پیش‌بینی کرده بود که منابع و مصارف بودجه هدفمندسازی یارانه‌ها یک هزار و ۲۶۷ هزار میلیارد تومان در سال ۱۴۰۵ باشد. اما در مجلس تغییرات زیادی اتفاق افتاد و جمع منابع و مصارف به ۲ هزار و ۳۲۱ هزار میلیارد تومان رسید.

به طور مثال مجلس رقم فروش داخلی فرآورده‌های نفتی و مطالبات سنوات گذشته را از ۱۷۲ هزار میلیارد تومان پیشنهادی دولت به ۲۰۹ هزار میلیارد تومان رساند. رقم فروش داخلی گاز و مطالبات سنوات گذشته را هم که دولت ۴۱۲ هزار میلیارد تومان پیش بینی کرده بود با عدد ۶۶۶ هزار میلیارد تومان جایگزین کرد. در بخش ارزهای صادراتی یعنی صادرات فرآورده‌های نفتی نیز که قرار بود بر اساس پیش‌بینی دولت ۲۷۴ هزار میلیارد تومان درآمد به دست آید، طبق نظر نمایندگان درآمد به ۴۴۶ هزار میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان رسید.

گواهی سپرده ارزی کلید خورد

مسیر تازه تأمین مالی بنگاه‌ها

هیأت عالی بانک مرکزی در تازه‌ترین تصمیم خود، دستورالعمل «صدور گواهی سپرده مدت‌دار ارزی ویژه سرمایه‌گذاری خاص» را تصویب کرده است؛ عنوانی فنی برای ابزاری که سازکار آن در اصل ساده است: یک بنگاه تولیدی برای اجرای طرح مشخص خود به ارز نیاز دارد، یک سرمایه‌گذار حقوقی منابع ارزی در اختیار دارد و بانک میان این دو قرار می‌گیرد تا منابع را جذب کند و در اختیار بنگاه قرار دهد و در ادامه هم اصل و سود را تضمین کند.

نکته مهم این مصوبه، نسبت مستقیم آن با تأمین مالی بنگاه‌ها و رونق تولید است. برخلاف سپرده ارزی عادی که هدف آن نگهداری ارز نزد بانک است، منابع این گواهی باید به یک طرح مشخص اختصاص یابد؛ طرحی که می‌تواند مربوط به خرید ماشین‌آلات، بازسازی خطوط تولید، توسعه ظرفیت، واردات تجهیزات یا تأمین مواد اولیه و سرمایه در گردش باشد.

گفتنی است بر اساس مصوبه مذکور، سقف صدور گواهی برای هر طرح ۵۰ میلیون یورو یا معادل آن به سایر ارزهاست و سررسید آن می‌تواند تا چهار سال تعیین شود. در موارد خاص، افزایش سقف نیز با مجوز بانک مرکزی امکان‌پذیر است.

در این سازکار سه ضلع اصلی وجود دارد: متقاضی، سرمایه‌گذار و مؤسسه اعتباری. متقاضی یک شخص حقوقی است که برای طرح تولیدی خود منابع ارزی می‌خواهد. سرمایه‌گذار نیز شخص حقوقی دیگری است که ارز خود را نزد بانک سپرده‌گذاری می‌کند و در مقابل، گواهی سپرده با سود تضمین شده دریافت می‌کند.

بانک عامل مسئول افتتاح سپرده، صدور گواهی و بازخرید آن است و بانک ضامن، پرداخت سود و بازپرداخت اصل منابع را در سررسید تضمین می‌کند. نوع قرارداد، نرخ سود، زمان پرداخت سود، وثایق و شرایط بازخرید پیش از سررسید، متناسب با ویژگی‌های هر طرح تعیین می‌شود.

گواهی به نام سرمایه‌گذار صادر می‌شود، قابل انتقال به غیر نیست، اما امکان بازخرید آن پیش از سررسید وجود دارد. این ویژگی باعث می‌شود سرمایه‌گذار تا حدی امکان خروج زودتر از موعد داشته باشد، هرچند شرایط و نرخ بازخرید باید از ابتدا در قرارداد مشخص شود. امکان بازخرید پیش از سررسید، می‌تواند استقبال بنگاه‌ها را از این ابزار دوچندان کند.

بسیاری از صنایع ارزآور، به‌ویژه واحدهای فعال در حوزه‌های پتروشیمی، فلزات، معدن، صنایع غذایی، دارویی و تجهیزات صنعتی، برای بازسازی خطوط تولید یا تأمین قطعات و مواد اولیه به منابع ارزی نیاز دارند. پس از آسیب‌های ناشی از جنگ، اتکا به تسهیلات ریالی برای چنین واحدهایی کافی نیست؛ زیرا بخش مهمی از هزینه بازسازی آنها ارزی است. از طرفی دولت در شرایط موجود اساسا منابع کافی برای تأمین مالی گسترده را ندارد.

پلاک مناطق آزاد به خیابان‌های تهران می‌آید؟

بحث توسعه مناطق آزاد این روزها گرم است و از ایجاد منطقه آزاد تجاری تهران در فرودگاه امام خمینی گرفته تا پیشنهادات تشکیل منطقه آزاد در خاک افغانستان و در مجاورت مرز دوغارون جزو اخبار پربازتاب رسانه‌های اقتصادی بوده است. در این میان یکی از سئوالات هم این است که ایجاد چنین مناطقی چه تاثیری در اقلیم اقتصادی کشور خواهد داشت و چه ضرورتی برای آن وجود دارد؟!

اگر بخواهیم بطور خاص تنها منطقه آزاد ایجاد شده در شهر تهران را مد نظر قرار دهیم چنین عنوان شده که قرار است از طریق این منطقه آزاد به‌عنوان مثال، اتوبوس‌ها به‌جای ترخیص در بندر، مستقیماً به همین منطقه منتقل شده و در همان‌جا ترخیص شوند. اقدامی که می‌تواند به تسهیل فرآیندهای گمرکی کمک کرده و بخشی از بار مدیریت شهری را کاهش دهد.

محمد صادق معتمدیان، استاندار تهران در تشریح این اقدام، توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان را یکی از محورهای اصلی توسعه اقتصادی استان تهران دانسته و از بررسی ایجاد برج فناوری و استقرار شرکت‌های دانش‌بنیان در شهر فرودگاهی با همکاری معاونت علمی ریاست‌جمهوری خبر داده است.

به گفته استاندار تهران، استفاده از معافیت‌های مالیاتی و کاهش هزینه‌های گمرکی در منطقه آزاد شهر فرودگاهی می‌تواند قیمت تمام شده خرید ناوگان عمومی را کاهش داده و قدرت خرید شهرداری‌ها و دستگاه‌های متولی حمل‌ونقل را افزایش دهد؛ موضوعی که زمینه ورود تعداد بیشتری اتوبوس، مینی‌بوس، میدل‌باس، ون و تاکسی به شبکه حمل‌ونقل عمومی را فراهم می‌کند.

> **" استفاده از معافیت های مالیاتی و کاهش هزینه‌های گمرکی در منطقه آزاد شهر فرودگاهی می‌تواند قیمت تمام شده خرید ناوگان عمومی را کاهش داده و قدرت خرید شهرداری‌ها و دستگاه‌های متولی حمل‌ونقل را افزایش دهد "**

وی همچنین تأکید کرده که در نهایت این رویکرد نه تنها منجر به تسهیل نوسازی ناوگان حمل‌ونقل عمومی، ارتقای ایمنی و کیفیت خدمات می‌شود بلکه تبعاتی چون کاهش مصرف سوخت و کمک به کاهش آلودگی هوا در تهران و سایر شهرهای کشور نیز به دنبال خواهد داشت.

اما یکی از اولین سئوالاتی که با اعلام این خبر ایجاد می‌شود آنکه آیا از این پس تهرانی‌ها هم مانند سایر ساکنان مناطق آزاد قادر به استفاده از خودروهایی با پلاک منطقه آزاد خواهند شد؟!

پلاک منطقه آزاد به پلاک ویژه‌ای گفته می‌شود که برای خودروهای واردشده به محدوده مناطق آزاد اقتصادی صادر می‌شود. این خودروها بر اساس قوانین خاص در همان منطقه و با شعاع حرکتی خاص مجاز به تردد هستند و از برخی فرآیندهای معمول گمرکی و شماره‌گذاری در سرزمین اصلی (مناطق غیر آزاد) مستثنی هستند.

عضو هیأت علمی پژوهشکده پولی و بانکی مطرح کرد

ابزار «معامله‌گران اولیه» چگونه بازار پول را متحول می‌کند؟

مهشید شاهچرا، عضو هیأت علمی پژوهشکده پولی و بانکی، با اشاره به اینکه به زودی ابزار «معامله‌گران اولیه» وارد بازار پول و بازار سرمایه می‌شود اظهار کرد:

«معامله‌گران اولیه اوراق دولتی» به مجموعه‌ای از بانک‌ها، مؤسسات مالی و شرکت‌های کارگزاری گفته می‌شود که از سوی دولت یا بانک مرکزی انتخاب می‌شوند تا به‌صورت مستمر در بازار اولیه، اوراق بدهی دولتی مشارکت کنند. این نهادها اوراق را در بازار اولیه خریداری کرده و سپس امکان خرید و فروش آنها را در بازار ثانویه فراهم می‌کنند. در واقع، معامله‌گران اولیه حلقه اتصال میان دولت، بانک مرکزی و بازار سرمایه هستند و نقش مهمی در افزایش نقدشوندگی بازارهای مالی ایفا می‌کنند. وی افزود: راه‌اندازی این نظام می‌تواند به توسعه بازارهای مالی، افزایش نقدشوندگی، کاهش هزینه‌های استقراض دولت و بهبود فرآیند تأمین مالی منجر شود.

وی با یکی از مهم‌ترین کارکردهای معامله‌گران اولیه، تضمین فروش اوراق دولتی در حراج‌هاست؛ به این معنا که بخشی از اوراق منتشرشده را خریداری می‌کنند و سپس در بازار ثانویه به معامله آنها می‌پردازند. این فرآیند علاوه بر کاهش هزینه تأمین مالی دولت، می‌تواند در کاهش کسری بودجه نیز مؤثر باشد.

شاهچرا ادامه داد: ایجاد نقدشوندگی بازار از دیگر وظایف مهم معامله‌گران اولیه است، زیرا سرمایه‌گذاران در هر زمان امکان خرید و فروش اوراق را خواهند داشت.

همچنین این سازکار نقش مهمی در اجرای سیاست‌های پولی بانک مرکزی دارد؛ به‌گونه‌ای که عملیات بازار باز عمدتاً از طریق معامله‌گران اولیه انجام می‌شود و انتقال سیاست پولی به بخش‌های مختلف اقتصاد را تسهیل می‌کند. علاوه بر این، این نهادها زمینه انتقال اطلاعات میان دولت، بانک مرکزی و بازار سرمایه را نیز فراهم می‌کنند.

از جهانی‌سازی تا ریسک‌زدایی

چرا تاب‌آوری به اولویت نخست اقتصاد جهان تبدیل شد؟

در حالی که تِم نشست تابستانی مجمع جهانی اقتصاد (داوس) در سال ۲۰۲۶ «نوآوری در مقیاس گسترده» بود، مرور مباحث مطرح‌شده در این اجلاس نشان می‌دهد مهم‌ترین دغدغه اقتصاد جهان دیگر صرفاً افزایش نرخ رشد یا گسترش تجارت آزاد نیست. آنچه امروز بیش از هر زمان دیگری ذهن دولت‌ها، شرکت‌های بزرگ و سرمایه‌گذاران را به خود مشغول کرده، حفظ رشد اقتصادی در جهانی مملو از بحران‌ها و نااطمینانی‌های ژئوپلیتیکی است؛ تغییری که از آن می‌توان به عنوان شکل‌گیری پارادایم جدید اقتصاد جهانی یاد کرد.

نشست «داوس تابستانی» که از اول تا چهارم تیرماه ۱۴۰۵ در شهر دالیان چین برگزار شد، میزبان ۲۰۰۱ شرکت‌کننده از ۹۰ کشور بود. در این نشست ۹۰ مقام دولتی، ۲۰۰ نوآور حوزه فناوری، ۸۰ استاد دانشگاه و صدها مدیر ارشد شرکت‌های بین‌المللی حضور داشتند و در ۱۷۳ نشست تخصصی درباره آینده اقتصاد، فناوری، انرژی و ژئوپلیتیک به بحث و تبادل نظر پرداختند. این ترکیب متنوع از سیاست‌گذاران، دانشگاهیان و مدیران بنگاه‌های اقتصادی، تصویری نسبتاً دقیق از اولویت‌های جدید اقتصاد جهان ارائه می‌دهد.

نگاهی به دستورکار رسمی اجلاس و همچنین گزارش‌های منتشرشده هم‌زمان با آن نشان می‌دهد مفاهیمی مانند «تاب‌آوری رشد»، «امنیت زنجیره‌های تأمین»، «ریسک‌زدایی»، «امنیت انرژی» و «تاب‌آوری زیرساخت‌های دیجیتال» بیش از هر موضوع دیگری مورد توجه قرار گرفته‌اند؛ مفاهیمی که تا چند سال پیش در حاشیه ادبیات اقتصاد جهانی قرار داشتند اما امروز به محور اصلی سیاست‌گذاری اقتصادی تبدیل شده‌اند.

این تغییر، تنها در گزارش‌های رسمی داوس دیده نمی‌شود. محمود سریع‌القلم، استاد دانشگاه شهید بهشتی که به دعوت مجمع جهانی اقتصاد در نشست دالیان حضور داشت، نیز در گزارش مشروح خود از این اجلاس، بارها به همین مفاهیم اشاره می‌کند.

سپر «انرژی» آمریکا در آستانه فروپاشی

ذخایر نفتی آمریکا، به‌ویژه ذخیره استراتژیک نفت (SPR)، در تابستان ۲۰۲۶ به شاخصی از شکنندگی جدید در بازار انرژی آمریکا تبدیل شده است.

تازه‌ترین داده‌های رسمی وزارت انرژی و اداره اطلاعات انرژی آمریکا (EIA) نشان می‌دهد که موجودی SPR به حدود ۳۱۹.۵ میلیون بشکه سقوط کرده و به پایین‌ترین سطح از آوریل ۱۹۸۳ رسیده است. در همین حال، موجودی‌های تجاری نفت خام، بنزین و فرآورده‌های تقطیری نیز زیر فشار کاهش تقاضا، اختلالات منطقه‌ای و برداشت‌های پیاپی از ذخایر دولتی قرار گرفته‌اند.

بر پایه داده‌های EIA در گزارش هفتگی نفتی مورخ ۸ ژوئیه ۲۰۲۶، موجودی نفت خام در SPR در هفته منتهی به ۳ ژوئیه ۶.۲ میلیون بشکه کاهش یافت و به ۳۱۹.۵ میلیون بشکه رسید. این رقم در برابر ظرفیت مجاز ۷۱۴ میلیون بشکه‌ای ذخیره‌گاه، تنها حدود ۴۵ درصد ظرفیت را نشان می‌دهد.

هم‌زمان، EIA اعلام کرده است که ذخایر تجاری نفت خام آمریکا بدون احتساب SPR نیز در هفته منتهی به ۳ ژوئیه ۶.۱ میلیون بشکه کاهش یافت و به ۴۱۲.۱ میلیون بشکه رسید، رقمی که حدود ۷ درصد پایین‌تر از میانگین پنج‌ساله است.

هوش مصنوعی حریف مشاغل فنی نشد

در حالی که گسترش هوش مصنوعی، رباتیک و اتوماسیون بسیاری از مشاغل را در معرض دگرگونی قرار داده است، بازار کار جهانی همچنان به نیروی انسانی در مشاغل سخت و فنی وابسته است؛ مشاغلی که از برق‌کاری و لوله‌کشی گرفته تا ساخت‌وساز، تعمیرات صنعتی، حمل‌ونقل، استخراج، مدیریت پسماند و کار با تجهیزات سنگین را در بر می‌گیرد. داده‌های رسمی آمریکا و گزارش‌های نهادهای بین‌المللی نشان می‌دهد نه‌تنها تقاضا برای این مشاغل کاهش نیافته، بلکه در دهه آینده نیز به دلیل بازنشستگی نیروی کار، کمبود مهارت و توسعه زیرساخت‌ها، فرصت‌های شغلی قابل توجهی در این بخش ایجاد خواهد شد.

این گروه از مشاغل که در برخی گزارش‌های رسانه‌ای غربی با عنوان Dirty Jobs شناخته می‌شوند، به مجموعه‌ای از فعالیت‌های یدی، فنی و میدانی اطلاق می‌شود که معمولاً با فعالیت فیزیکی سنگین، شرایط کاری دشوار یا مخاطرات شغلی همراه هستند. اگرچه این عنوان، یک طبقه‌بندی رسمی در بازار کار نیست، اما به مشاغلی اشاره دارد که نقشی اساسی در تداوم فعالیت صنایع، زیرساخت‌ها، انرژی، حمل‌ونقل و خدمات شهری ایفا می‌کنند.

ویدیو

